

Porez na dohodak i doprinosi za socijalno osiguranje u Hrvatskoj, 1994.-2007.

UDK: 336.226.1:369(497.5“1994/2007)

UVOD

U globaliziranom međunarodnom okruženju sve se više pažnje posvećuje problematici poreznog sustava i politika. Posebno mjesto zauzima porezno opterećenje rada koje je rastući problem u suvremenim poreznim sustavima. Pri tome se misli na porez na dohodak i doprinose za socijalno osiguranje i njihov veliki značaj u mnogim ekonomskim raspravama i strateškim dokumentima. Podložni su stalnim kritikama te isto tako stalnom ažuriranju čime se potvrđuje njihova aktualnost i činjenica da je reforma poreznog sustava i njegovih oblika konstantan proces. U Hrvatskoj su se rasprave vodile kako oko razine poreza i doprinosa, tako i oko broja različitih poreznih stopa te progresivnosti sustava. Poseban je naglasak stavljen na doprinose za socijalno osiguranje koje možemo smatrati svojevrsnim dodatnim porezom na dohodak od rada.

Doprinosi za socijalno osiguranje datiraju još od 1889. godine i vremena njemačkog kancelara Otta von Bismarcka koji je uveo socijalnu državu i prihvatio ideju koja je kasnije nazvana socijalnim osiguranjem. Mnoge su države prihvatile tu koncepciju i počele svojim građanima davati razne naknade kao naknadu za izgubljeni dohodak zbog starosti, invalidnosti, bolesti, ozljeda na radu itd. S vremenom su te naknade bile sve veće i veće te su se počeli javljati problemi financiranja sustava socijalnog osiguranja. I danas kad se govori o socijalnom osiguranju i doprinosima za socijalno osiguranje, u prvi se plan

stavljaju problemi uzrokovani nedostatnim sredstvima za financiranje u odnosu na izdatke te se socijalnu sigurnost često tretira kao težak teret za nacionalnu ekonomiju. Manje pažnje se posvećuje činjenici da se doprinosi plaćaju iz dohodaka te da su podložni promjenama, odnosno da se mijenjaju tijekom vremena. Uz doprinose za socijalno osiguranje kao važan mehanizam redistribucije dohotka javlja se i porez na dohodak koji je jedan od najznačajnijih poreznih oblika svakog poreznog sustava. Financijski je vrlo izdašan te je djelotvoran instrument ekonomske i socijalne politike. U ovom je prilogu cilj prikazati glavne karakteristike poreza na dohodak i doprinosa za socijalno osiguranje te njihove promjene nastale u razdoblju od 1994. do 2007. godine.

Prema najpoznatijoj podjeli poreza, porez na dohodak svrstava se u neposredne (direktne, izravne) poreze budući da se radi o porezu koji se nameće na oporezivi dohodak osobe ili domaćinstva, obično prema progresivnim poreznim stopama. Tipični je osobni (subjektni) porez jer uzima u obzir osobne okolnosti poreznog obveznika i to kroz sustav porezno oslobođenih iznosa koji se odnose na osobu poreznog obveznika, odbitaka te progresivne tarife. Obvezni doprinosi za socijalno osiguranje su, također, vrsta izravnih poreza, odnosno prisilni prihodi nasuprot kojih se nalazi jedna posebna protunaknada (osiguranje u slučaju nastupa rizika bolesti, nesreće, nezaposlenosti, invalidnosti, starosti). Doprinosi se ubiru iz plaće (na teret zaposlenika) i na plaću (na teret poslodavca) te ih

isplatelj automatski isplaćuje na račune izvanproračunskih fondova¹ koji imaju funkciju isplatiti naknadu socijalnog osiguranja građanima. Doprinosi za socijalno osiguranje su, kao i porezi, javna davanja državi, ali uz sličnosti postoje i razlike. Temeljna je razlika između doprinosa i poreza u tome što za poreze nema unaprijed određene namjene njihova trošenja te se oni slijevaju u proračun iz kojeg se financiraju različite javne potrebe, a za doprinose ona postoji te bi visina uplaćenih doprinosa trebala biti proporcionalna pruženoj usluzi. Doprinosi se smatraju administrativno jednostavnim nametom budući da kod doprinosa ne postoje osobni odbici, oslobođenja kao kod poreza na dohodak te ne izaziva administrativne troškove ni poreznoj upravi ni poreznim obveznicima.

IZMJENE POREZA NA DOHODAK

U Hrvatskoj se početkom 1990-ih godina javlja potreba za reformom oporezivanja dohotka. Kao u većini zemalja koje su provodile reformu poreznog sustava i u Hrvatskoj je naglasak bio na povećanju učinkovitosti, odnosno povećanju neutralnosti poreznog sustava. Izmjenama poreza na dohodak htjelo se postići konkurentno fiskalno okruženje koje bi poticalo investicije, razvoj poduzetništva i radnu inicijativu, no u isto vrijeme taj bi porez na dohodak trebao biti pravedan i jednostavan za primjenu, što se u dosadašnjoj praksi nije pokazalo kao lagan zadatak te se do sada nije došlo do jasnog zaključka o tome kako bi trebao izgledati idealni porez na dohodak.

Vrlo širok krug olakšica i oslobođenja od plaćanja poreza koji su dovodili u pitanje načelo horizontalne pravednosti, vrlo visoke granične porezne stope, složeni instrumentarij te zanemarivana fiskalna uloga oporezivanja dohotka, samo su neke od činjenica koje su pridonijele napuštanju 35 godina primjenjivane prakse oporezivanja dohotka te usvajanju novog Zakona o porezu na dohodak krajem 1993., a koji je stupio na snagu 1. siječnja 1994. godine (Zakon o porezu na dohodak, NN 109/93). Time je napušten cedularni (parcijalni, analitički) porez na dohodak² i uveden sintetički (jedinstveni, germanski) porez na dohodak³. Oporezivao se dohodak od nesamostalnog rada, samostalne djelatnosti te imovine i imovinskih prava. Porez na dohodak plaćao se po stopi od 25% od oporezivog dohotka do visine trostrukog iznosa godišnje minimalne plaće utvrđene u smislu propisa o radu te po stopi od 35% na višak oporezivog dohotka iznad trostruke godišnje minimalne plaće. Tim je zakonom postavljen temelj oporezivanja dohotka u Hrvatskoj kakav se primjenjuje i danas. Međutim, otada su se dogodile brojne promjene u smislu obuhvata oporezivog dohotka, veličine osobnog odbitka, rasporeda poreznih stopa, broja olakšica i načina oporezivanja pojedinih vrsta dohotka. Prve promjene su nastupile već naredne godine (Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dohodak, NN 95/94) kada se porez na dohodak plaća po stopi od 25% od porezne osnovice do visine trostrukog iznosa osnovnog osobnog odbitka te po stopi od 35% na višak porezne osnovice iznad trostrukog iznosa osnovnog osobnog

¹ Izvanproračunski fond je izvanproračunski korisnik (sve pravne osobe u kojima država ima odlučujući utjecaj na upravljanje) odnosno pravna osoba osnovana na temelju zakona koja se financira iz namjenskih doprinosa i drugih prihoda.

² Prema cedularnom (parcijalnom, analitičkom) oporezivanju dohotka, svaki prihod oporezivan je posebnim poreznim oblikom i različitom visinom porezne stope.

³ Prema sintetičkom (jedinstvenom, germanskom) oporezivanju dohotka, umjesto pojedinačnih prihoda oporezuje se dohodak kao cjelina koju fizička osoba ostvari tijekom poreznog razdoblja (kalendarske godine).

odbitka. Uvodi se prizor porezu na dohodak, a osnovni osobni odbitak iznosi 700 kn. To je bila prva (NN 95/94) od ukupno četiri izmjene (1996., 1998. i 2000. godine) Zakona o porezu na dohodak (NN 109/93). Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dohodak (NN 106/96) minimalna porezna stopa od 25% snižena je na 20% (postojala je još jedna maksimalna stopa od 35%). Osobni odbitak od 700 kn mjesečno povećava se na 800 kuna mjesečno (osobni odbitak umirovljenika povećava se s 1 750 na 2 000 kn) te se ukida obveza plaćanja poreza na mirovine ostvarene u inozemstvu. Od 1. siječnja 1999. godine (Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dohodak, NN 164/98) povisuje se neoporezivi dio s 800 na 1 000 kn, a za umirovljenike s 2 000 na 2 500 kn. Isto tako, povisuje se odbici za uzdržavane članove obitelji i djecu. Porez po stopi od 20% plaća se na dohodak do visine trostrukog osobnog odbitka, a viša stopa od 35% koristi se za iznos iznad visine trostrukog osobnog odbitka. Posljednjom izmjenom navedenog Zakona (Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dohodak, NN 33/00) neoporezivi dio se povećava s 1 000 na 1 250 kn tako da se porez na dohodak od 1. travnja 2000. godine plaćao prema stopi od 20% do 3 750 kn te prema stopi od 35% na dohodak preko 3 750 kn.

Prema Zakonu o porezu na dohodak (NN 127/00), koji je stupio na snagu 1. siječnja 2001. godine, napušta se proporcionalno oporezivanje dohotka (20% i 35%) i uvodi progresivno prema kojemu su predviđene tri porezne stope: 15% od porezne osnovice do visine dvostrukog iznosa osnovnog osobnog odbitka (2 x 1 250 kn); 25% na razliku porezne osnovice između dvostrukog i peterostrukog (2 501 kn – 6 250 kn) i 35% iznad iznosa peterostrukog iznosa osnovnog osobnog odbitka (iznad 6 250 kn). Po prvi put se oporezuju dividende i udjeli u dobiti stopom od 15%.

Time je po prvi put nakon porezne reforme 1994. godine uvedeno oporezivanje dijela dohotka od kapitala te je napušten sustav oporezivanja dohotka zasnovanog samo na potrošnji. Neoporezivi i dalje ostaju svi socijalni primici (osim mirovina), kapitalni dobitci i kamate. Uvode se porezna oslobođenja za hrvatske ratne invalide i članove njihovih obitelji – ne plaćaju porez na dohodak od nesamostalnog rada i mirovina razmjerno stupnju utvrđene invalidnosti. Novost je uvođenje olakšica za područja posebne državne skrbi. Povećava se osobni odbitak na 3 750 kn, 3 125 kn i na 2 500 kn mjesečno ovisno o kojem se području državne skrbi radi. Obveznicima koji obavljaju samostalnu djelatnost umanjuje se ostvareni dohodak za 75%, 50% i 25% ovisno o kojem se području državne skrbi radi. Navedeni Zakon iz 2000. godine mijenjan je i dopunjava tri puta. Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dohodak (NN 150/02) od 1. siječnja 2003. godine osnovni osobni odbitak je povećan s 1 250 kuna na 1 500 kuna (za umirovljenike s 2 500 na 2 550 kuna), izmijenjeni su faktori osobnog odbitka za uzdržavane članove obitelji i djecu te za područja posebne državne skrbi, uvedena je četvrta porezna stopa od 45% i drugačiji rasponi porezne osnovice za primjenu stopa te je izmijenjeno oporezivanje dohotka od imovine i dohotka od kapitala. Druga izmjena je bila donošenje Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dohodak (NN 163/03) od 16. listopada 2003. godine kojim su izmijenjene porezne olakšice za poticanje istraživanja i razvoja te porezne olakšice za školovanje i usavršavanje poduzetnika i njihovih zaposlenika. Prema posljednjoj izmjeni tog Zakona (NN 40/04) tuzemnim poreznim obveznicima se kod ostvarene mirovine priznaje osobni odbitak u visini mirovine ostvarene u poreznom razdoblju, a najviše do 3 000 kuna mjesečno (za razliku od 2 500 kn definiranim u Zakonu).

Od početka 2005. godine u primjeni je novi Zakon o porezu na dohodak (NN 177/04) koji se primjenjuje i danas. Novi zakon je jednostavniji, pregledniji, potpuniji i razumljiviji. I on u prvi plan stavlja socijalnu komponentu, posebice u dijelu odredbi kojima se utvrđuje visina osobnog odbitka (neoporezivi dio dohotka koji je povećan na 1 600 kn), povećanje osobnog odbitka za uzdržavane članove uže obitelji i djecu, invalidnost poreznih obveznika i njihovih članova obitelji, oslobođenje obiteljskih mirovina od plaćanja tog poreza članova obitelji poginulih branitelja iz Domovinskog rata i obiteljskih mirovina djece što ih ona ostvaruju nakon smrti ro-

ditelja. Posebno mjesto u novom zakonu imaju poticaji za zapošljavanje i povećanje gospodarske aktivnosti na PPDS-ovima i na brdsko-planinskim područjima. Prema njemu dohodak se oporezuje iz šest izvora: dohodak od nesamostalnog rada (plaća po osnovi radnog odnosa), dohodak od samostalnih djelatnosti (povremeno – što ne predstavlja drugi dohodak i/ili trajno – obrtnička djelatnost, slobodna zanimanja), dohodak imovine i imovinskih prava (najamnina, tantijeme, zakup), dohodak od kapitala (kamate, dividende, udjeli u dobiti), dohodak od osiguranja i drugi dohodak (povremeni rad izvan radnog odnosa).

Tablica 1.
Osnovni osobni odbitak

Godina	Osnovni osobni odbitak				
	Zaposleni	Umirovljenici	Osobe s prebivalištem na području		
			1 skupina	2 skupina	3 skupina
1994.	500,00				
1995.	700,00	1 750,00			
1996.	700,00				
1997.	800,00				
1998.	800,00	2 000,00	3 500,00	2 800,00	
1999.	1 000,00	2 500,00	3 500,00	2 800,00	
2000.	1 000,00 od 1.4. 1 250,00	2 500,00 od 1.4. 2 500,00	3 500,00 od 1.4. 3 500,00	2 800,00 od 1.4. 2 800,00	
2001.	1 250,00	2 500,00	3 750,00	3 125,00	2 500,00
2002.	1 250,00	2 500,00	3 750,00	3 125,00	2 500,00
2003.	1 500,00	2 550,00	3 750,00	3 000,00	2 250,00
2004.	1 500,00	3 000,00	3 750,00	3 000,00	2 250,00
2005.	1 600,00	3 000,00	3 840,00	3 200,00	2 400,00
2006.	1 600,00	3 000,00	3 840,00	3 200,00	2 400,00
2007.	1 600,00	3 000,00	3 840,00	3 200,00	2 400,00

Izvor: Računovodstvo i financije (RIF). Dodatak uz časopis br.1/2006.

Prikaz svih navedenih bitnih promjena koje se tiču osnovnog osobnog odbitka zaposlenih, umirovljenika i onih s područja

posebne državne skrbi te poreznih stopa, odnosno poreznih razreda, dan je u tablicama 1. i 2.

Tablica 2.
Stope poreza na dohodak i porezni razredi

Godina	Stope poreza na dohodak	Zaposleni								
		Porezna stopa	Neoporezivi dohodak	Porezna stopa	Porezna osnovica	Porezna stopa	Porezna osnovica	Porezna stopa	Porezna osnovica	Porezna stopa
1994.	25% i 35%	0%	500,00	25%	1 500,00	35%				
1995.	25% i 35%	0%	700,00	25%	2 100,00	35%				
1996.	25% i 35%	0%	700,00	25%	2 100,00	35%				
1997.	20% i 35%	0%	800,00	20%	2 400,00	35%				
1998.	20% i 35%	0%	800,00	20%	2 400,00	35%				
1999.	20% i 35%	0%	1 000,00	20%	3 000,00	35%				
2000.	20% i 35%	0%	1 000,00	20%	3 000,00	35%				
			1 250,00	20%	3 750,00	35%				
2001.	15%, 25% i 35%	0%	1 250,00	15%	2 500,00	25%	6 250,00	35%		
2002.	15%, 25% i 35%	0%	1 250,00	15%	2 500,00	25%	6 250,00	35%		
2003.	15%, 25%, 35% i 45%	0%	1 500,00	15%	3 000,00	25%	7 500,00	35%	21 000,00	45%
2004.	15%, 25%, 35% i 45%	0%	1 500,00	15%	3 000,00	25%	7 500,00	35%	21 000,00	45%
2005.	15%, 25%, 35% i 45%	0%	1 600,00	15%	3 200,00	25%	8 000,00	35%	22 400,00	45%
2006.	15%, 25%, 35% i 45%	0%	1 600,00	15%	3 200,00	25%	8 000,00	35%	22 400,00	45%
2007.	15%, 25%, 35% i 45%	0%	1 600,00	15%	3 200,00	25%	8 000,00	35%	22 400,00	45%

Izvor: Računovodstvo i financije (RIF). Dodatak uz časopis br.1/2006.

IZMJENE DOPRINOSA ZA SOCIJALNO OSIGURANJE

U vrijeme reformiranja poreznog sustava u Hrvatskoj Zakonom o financiraju javnih potreba (NN 58/90) te Zakonom o proračunu (NN 92/94) postavljena je zakonska osnova za financiranje određenog dijela javnih potreba putem izvanproračunskih fondova. Tako su u skladu s navedenim odlukama i posebno donesenim zakonima u Republici Hrvatskoj osnovani izvanproračunski fondovi: Republički fond zdravstvenog osiguranja i zdravstva Hrvatske (NN 31/90), odnosno Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje (NN 75/93); Republički fondovi mirovinskog i invalidskog osiguranja (NN 40/90), od-

nosno Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (NN 102/98); Republički zavod za zapošljavanje Hrvatske (NN 40/90) odnosno Hrvatski zavod za zapošljavanje (NN 59/96), te izvanproračunski fondovi u stambenom i komunalnom gospodarstvu (NN 53/90).

Doprinos za mirovinsko osiguranje (iz i na plaću), odnosno zbrojna stopa tog doprinosa kontinuirano se smanjuje od 1994. do 2003. godine te na toj razini stagnira do danas. Doprinosi za mirovinsko osiguranje, koji se obračunavaju iz plaće i na plaću, imali su istu dinamiku smanjenja sve do 1998. godine (s razine od 13,5% (1994.) već su u narednoj godini smanjeni na 12,75% te u veljači 1998. na 10,75%). Nakon toga

je u lipnju 2000. godine uslijedila još jedna promjena kojom je stopa doprinosa za mirovinsko osiguranje na plaću smanjena na 8,75%, dok se ona iz plaće nije mijenjala sve do 2002. godine. Kako je materiju doprinosa u razdoblju od 1994. do 2002. godine reguliralo više zakona i podzakonskih akata u kojima se ista materija regulirala na različite načine tako je i sam sustav doprinosa bio prilično težak za primjenu te se ukazala potreba za donošenjem novog zakona koji bi u sebi objedinio cijeli sustav obveznih doprinosa. Tako je donesen Zakon o doprinosima za obvezna osiguranja (NN 147/02) koji je u primjeni od 1. siječnja 2003. godine. Prema njemu se doprinos za mirovinsko osiguranje obračunava samo iz plaće, odnosno na teret radnika i to po stopi od 20% te se razlikuje: doprinos za mirovinsko osiguranje za prvi stup, odnosno na temelju generacijske solidarnosti od 15% (doprinos za mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti i dodatni doprinos za mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti za staž osiguranja koji se računa s povećanim trajanjem) i doprinos za mirovinsko osiguranje za drugi stup, odnosno na temelju individualne kapitalizirane štednje od 5% (doprinos za mirovinsko osiguranje na temelju individualne kapitalizirane štednje i dodatni doprinos za mirovinsko osiguranje na temelju individualne kapitalizirane štednje za staž osiguranja koji se računa s povećanim trajanjem).

Doprinos se za zdravstveno osiguranje kao i doprinos za mirovinsko osiguranje obračunavao po istim stopama iz plaće i na plaću te je nakon smanjenja 1995. godine na 7% (sa 7,50% 1994.) povećan na 9% u veljači 1998. što je pridonijelo povećanju zbrojne stope doprinosa za zdravstveno osiguranje. Do kraja 2002. godine doprinos iz

plaće se zadržava na istoj razini, dok se onaj iz plaće u lipnju 2000. vraća na razinu od 7%. Donošenjem Zakona o doprinosima za obvezna osiguranja (NN 147/02) ukida se plaćanje ovog doprinosa iz plaće, odnosno sav teret snosi poslodavac te se sada doprinos za zdravstveno osiguranje obračunava po stopi od 15,5% što uključuje: doprinos za osnovno zdravstveno osiguranje od 15%, poseban doprinos za zdravstveno osiguranje za prava u slučaju ozljede na radu i profesionalne bolesti od 0,5% i poseban doprinos za zdravstveno osiguranje za korištenje zdravstvene zaštite u inozemstvu.

Doprinos za zapošljavanje se u početku (1994. i 1995.) plaćao samo iz plaće da bi se od kolovoza 1996. godine uvelo plaćanje tog doprinosa i na plaću po stopi od 0,85% koliko je iznosio sve do 2002. godine. Novim Zakonom (NN 147/02) doprinos za osiguranje u slučaju nezaposlenosti obračunava se samo na plaću, odnosno na teret poslodavca po stopi od 1,7%.

Zakonom o sredstvima za doplatak za djecu (NN 88/98) ukinut je Zakon o plaćanju doprinosa za doplatak za djecu (NN 106/95) po kojem je stopa doprinosa za dječji doplatak iznosila 2,20%, a sredstva za doplatak za djecu od 1. srpnja 1998. godine osiguravaju se iz državnog proračuna (dječji doplatak ne bi trebao biti ovisan o radnom, nego o imovinskom statusu roditelja). Zakonom o vodama (NN 53/90) vodoprivredni doprinos, koji plaćaju pravne i fizičke osobe koje obavljaju gospodarsku djelatnost, plaća se po stopi od 0,8% na isplaćene plaće, no Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o financiranju vodnog gospodarstva (NN 88/98) vodni doprinos je ukinut kao instrument financiranja. Promjene doprinosa iz plaće i na plaću su prikazane u tablicama 3. i 4.

Tablica 3.

Stope doprinosa iz plaće od 1994. do 2007. godine

	Doprinos za mirovinsko osiguranje	Doprinos za zdravstveno osiguranje	Doprinos za zapošljavanje	Doprinos za dječji doplatok	Ukupno doprinosi iz plaće
1994.	13,50%	7,50%	2,00%	2,50%	25,50%
1995.	12,75%	7,00%	1,90%	2,20%	23,85%
1996.	12,75%	7,00%	0,85% od 1. kolovoza	2,20%	22,80%
1997.	12,75%	7,00%	0,85%	2,20%	22,80%
1998.	10,75% od 1. veljače	9,00% od 1. veljače	0,85%	2,20% do 30. lipnja	22,80% do 30. lipnja 20,60% od 1. srpnja
1999.	10,75%	9,00%	0,85%		20,60%
2000.	10,75%	9,00%	0,85%		20,60%
2001.	10,75%	9,00%	0,85%		20,60%
2002.	10,75%	9,00%	0,85%		20,60%
2003.	20,00%				20,00%
2004.	20,00%				20,00%
2005.	20,00%				20,00%
2006.	20,00%				20,00%
2007.	20,00%				20,00%

Izvor: Računovodstvo i financije (RIF). Dodatak uz časopis br.1/2006.

Tablica 4.

Stope doprinosa na plaću od 1994. do 2007. godine

	Doprinos za mirovinsko osiguranje	Doprinos za zdravstveno osiguranje	Doprinos za zapošljavanje	Doprinos za dječji doplatok	Vodni doprinos	Ukupno doprinosi na plaću
1994.	13,50%	7,50%		0,80%	0,80%	21,80%
1995.	12,75%	7,00%		0,76%	0,76%	20,51%
1996.	12,75%	7,00%	0,85% od 1. kolovoza	0,76%	0,76%	21,36%
1997.	12,75%	7,00%	0,01	0,76%	0,76%	21,36%
1998.	10,75% od 1. veljače	9,00% od 1. veljače	0,85%	0,76% do 30. lipnja	0,76% do 30. lipnja	21,36% do 30. lipnja 20,60% od 1. srpnja
1999.	10,75%	9,00%	0,85%			20,60%
2000.	10,75% do 31. svibnja 8,75% od 1. lipnja	9,00% do 31. svibnja 7,00% od 1. lipnja	0,85%			20,60% do 31. svibnja 16,60% od 1. lipnja
2001.	8,75%	7,00%	0,85%			16,60%
2002.	8,75%	7,00% 0,47%	0,85%			17,07%
2003.		15,00% 0,50%	1,70%			17,20%
2004.		15,00% 0,50%	1,70%			17,20%
2005.		15,00% 0,50%	1,70%			17,20%
2006.		15,00% 0,50%	1,70%			17,20%
2007.		15,00% 0,50%	1,70%			17,20%

Izvor: Računovodstvo i financije (RIF). Dodatak uz časopis br.1/2006.

U razdoblju od 1994. do 2002. godine u primjeni su bila tri doprinosa iz plaće (mirovinsko, zdravstveno i za zapošljavanje) te četiri doprinosa na plaću (mirovinsko, zdravstveno, za prava u slučaju ozljede na radu i profesionalne bolesti te za zapošljavanje). No, od 2003. godine (donošenjem Zakona o doprinosima za obvezna osiguranja NN 147/02) pa sve do danas, doprinos za obvezno mirovinsko osiguranje u cijelosti se obračunava iz plaće radnika (po stopi od 20%), a ostali doprinosi (doprinos za zdravstveno osiguranje i doprinos za zapošljavanje) terete sredstva poslodavaca, tj. obračunavaju se na plaću (po zbrojnoj stopi od 17,2%). Stope obveznih doprinosa se nisu mijenjale od 2003. godine do danas. Osnovica za obračun doprinosa za mirovinsko osiguranje je plaća pojedinog radnika pa poslodavac ovaj doprinos obračunava pojedinačno, za svakog radnika. Zakonom o doprinosima za obvezna osiguranja (NN 147/02) osnovica na koju se obračunava doprinos za mirovinsko osiguranje ograničena je na 6 prosječnih plaća ostvarenih u Hrvatskoj u razdoblju siječanj – kolovoz prema podacima Državnog zavoda za statistiku. Naredba o iznosima osnovica za obračun doprinosa za obvezna osiguranja za narednu godinu objavljuje se najkasnije do 30. studenog tekuće godine, a primjenjuje se od 1. siječnja naredne godine. Najniža osnovica iznosi 35% prosječne plaće. No, za obračun doprinosa na plaću osnovicu čini ukupno obračunata plaća svih radnika. Što se tiče mirovinskog doprinosa to je logično, no, u zdravstvenom osiguranju je izgubljena veza između osiguranika, njegovih doprinosa i prava iz zdravstvenog osiguranja jer sada u financiranju zdravstvenog osiguranja sudjeluje samo poslodavac te je to sličnije sustavu privatnog zdravstvenog osiguranja. Sredstva prikupljena doprinosima za mirovinsko osiguranje na

temelju generacijske solidarnosti prihod su Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, dok su ona prikupljena na temelju individualne kapitalizirane štednje osobna imovina osiguranika. Sredstva prikupljena doprinosima za zdravstveno osiguranje prihod su Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje, a sredstva prikupljena doprinosima za zapošljavanje prihod su Hrvatskog zavoda za zapošljavanje.

POREZNI KLIN

Porezni klin, odnosno udio poreza i doprinosa u ukupnom trošku rada u Hrvatskoj bilježi smanjenje od sredine 1990-ih do danas. Tako se porezni klin s visoke razine od gotovo 50% zabilježene 1994. godine smanjio na ispod 40% u posljednje četiri godine. Od svake kune koju su poslodavci izdvajali za prosječnog radnika u Hrvatskoj prosječno je 39,6 lipa u 2006. godini odlazilo na poreze i doprinose (nakon što su u 2004. i 2005. godini izdvajali 39,2, odnosno 39 lipa), što je znatno manje nego 90-ih godina (tablica 5.). Teret poreza i doprinosa (izraženo u postotku ukupnog troška rada) u Hrvatskoj u posljednje tri godine (grafikon 2.) ne izgleda izrazito visok u usporedbi s razvijenim članicama EU-a. Ta je razina poreznog klina u 2006. godini bila za gotovo 3 postotna boda niža od prosjeka EU-15, a ako zemljama članicama EU-15 dodamo četiri napredne tranzicijske zemlje članice OECD-a (Češka, Mađarska, Poljska i Slovačka), razlika se nešto i povećava, odnosno relativno pozitivna slika Hrvatske i poreznog klina se dodatno poboljšava. Viša razina poreznog tereta, posebice opterećenost doprinosima u tranzicijskim je zemljama posljedica učestalog prijevremenog umirovljenja radnika otpuštenih tijekom procesa restrukturiranja te rasta socijalnih rashoda

koji su pratili visoku nezaposlenost. Visoki porezni klin može imati negativan učinak kako na ponudu tako i na potražnju za radom. Na prevaljivanje većeg tereta poreza i doprinosa na stranu ponude rada, zaposleni mogu odgovoriti manjim radom jer su destimulirani navedenim teretom, a ako dođe do toga na strani potražnje, može doći do supstitucije rada, posebice niskoobrazovanog, kapitalom, smanjenja proizvodnje ili njenog preseljenja tamo gdje su troškovi rada niži.

U usporedbi s navedene četiri zemlje, Hrvatska ima najmanji teret doprinosa za socijalno osiguranje koje plaćaju poslodavci, dok je po pitanju poreza na dohodak opterećenje rada u Hrvatskoj manje nego u Češkoj i Poljskoj, a prema doprinosima koje plaćaju zaposlenici jedino Poljska ima veće opterećenje od Hrvatske (grafikon 1.). Smanjenje poreznog klina u Hrvatskoj te relativno pozitivna slika u usporedbi s ostalim zemljama rezultat je višegodišnje politike smanjivanja poreznog opterećenja rada praćene sve većim oslanjanjem na indirektno opterećenje. Međunarodne usporedbe poreznog klina imaju svojih manjkavosti prvenstveno zbog različitosti poreznih sustava koji su uglavnom izrazito složeni, postoje razlike u različitoj progresivnosti poreznih sustava, ekonomskoj incidenciji i slično.

Iz navedenih promjena poreza na dohodak i doprinosa za socijalno osiguranje vidljivo je da je porezno rasterećenje u Hrvatskoj bilo provođeno na različite

načine – povećanjem osnovnog osobnog odbitka, odbitaka za uzdržavane članove, uvođenjem olakšica, snižavanjem poreznih stopa i snižavanjem stopa po kojima se obračunavaju obvezni doprinosi. Vidljivo je da osnovni izvor opterećenja u Hrvatskoj nije porez na dohodak, već doprinosi za socijalno osiguranje, i to posebice doprinosi iz plaća, odnosno oni koje snose zaposleni (tablica 5., grafikon 1.). Prosječan radnik u Hrvatskoj plati 4 puta više doprinosa nego poreza (koje plaća po najnižoj stopi) pa bi i malo smanjenje doprinosa tome radniku donijelo veće potencijalne uštede od značajnijeg smanjivanja poreznih stopa, no time se javlja rizik financiranja sustava socijalne sigurnosti u smislu same izdašnosti sustava kao i mogućnosti da se pokriju rizici. Ako umjesto prosječnog radnika uzmemo radnika koji zarađuje minimalnu plaću ili je prijavljen na najnižu osnovicu, taj je učinak još značajniji. Primjerice, radnik koji prima plaću od 2 298 kn (koja je minimalna osnovica od 1. siječnja 2006. godine) plaćao je 20 kn poreza, što je 0,8% ukupnog troška rada, dok je ukupan porezni klin, koji se kod njega gotovo u cijelosti odnosio na obvezne doprinose, iznosio 827 kn ili 33% ukupnog troška rada. Slično je stanje bilo i u prethodnoj godini. Iz ovoga se može zaključiti da se promjenama poreznih stopa i iznosa osnovnih osobnih odbitaka u Hrvatskoj gotovo da i ne može pojeftiniti nekvalificirani rad koji i ima najviše poteškoća sa zapošljavanjem.

Tablica 5.

Porezni klin za prosječnog radnika, u % ukupnog troška rada, 1994.-2006.

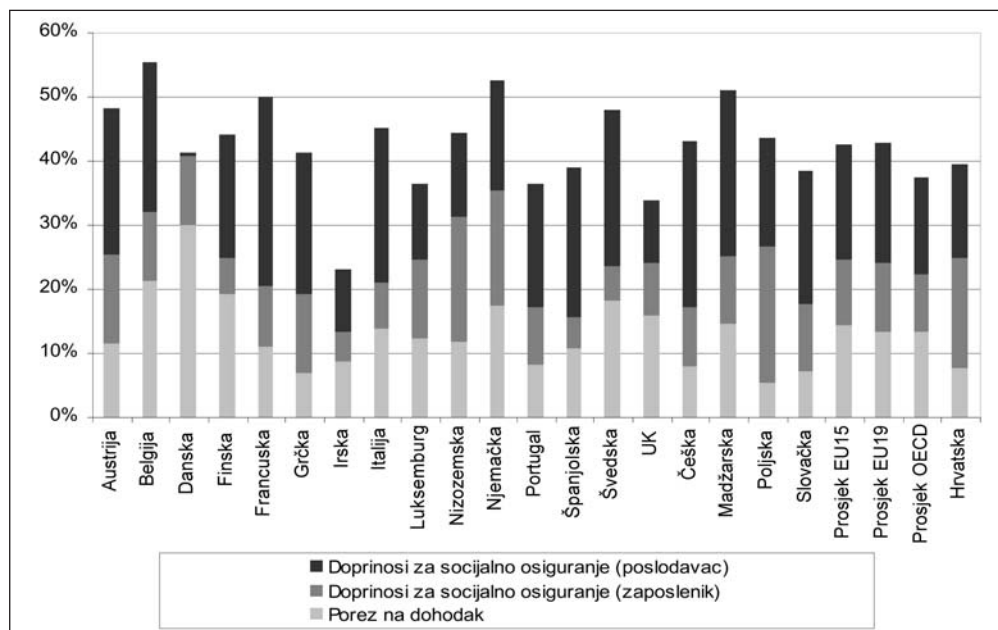
	Porez na dohodak	Doprinosi za socijalno osiguranje (zaposlenik)	Doprinosi za socijalno osiguranje (poslodavac)	Ukupni doprinosi za socijalno osiguranje	Ukupan porezni klin
1994.	10,5	20,9	17,9	38,8	49,4
1995.	10,8	19,8	17,0	36,8	47,6
1996.	11,4	19,4	17,3	36,6	48,0
1997.	8,6	17,7	22,5	40,2	48,7
1998.	9,2	16,8	22,3	39,1	48,3
1999.	9,0	16,1	22,0	38,1	47,0
2000.	9,0	16,4	20,6	36,9	45,9
2001.	7,0	16,6	19,5	36,1	43,1
2002.	7,5	16,5	19,8	36,3	43,8
2003.	6,8	17,1	14,7	31,7	38,6
2004.	7,4	17,1	14,7	31,7	39,2
2005.	7,2	17,1	14,7	31,7	39,0
2006.	7,8	17,1	14,7	31,8	39,6

Napomena: Prosječno porezno opterećenje obveznika bez uzdržanih članova obitelji koji zarađuje prosječnu bruto plaću.

Izvori: Izračun autora temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku. Priopćenja Prosječne mjesečne bruto plaće, 1994.-2006.

Grafikon 1.

Porez na dohodak i doprinosi za obvezno osiguranje, kao % ukupnog troška rada, 2006.

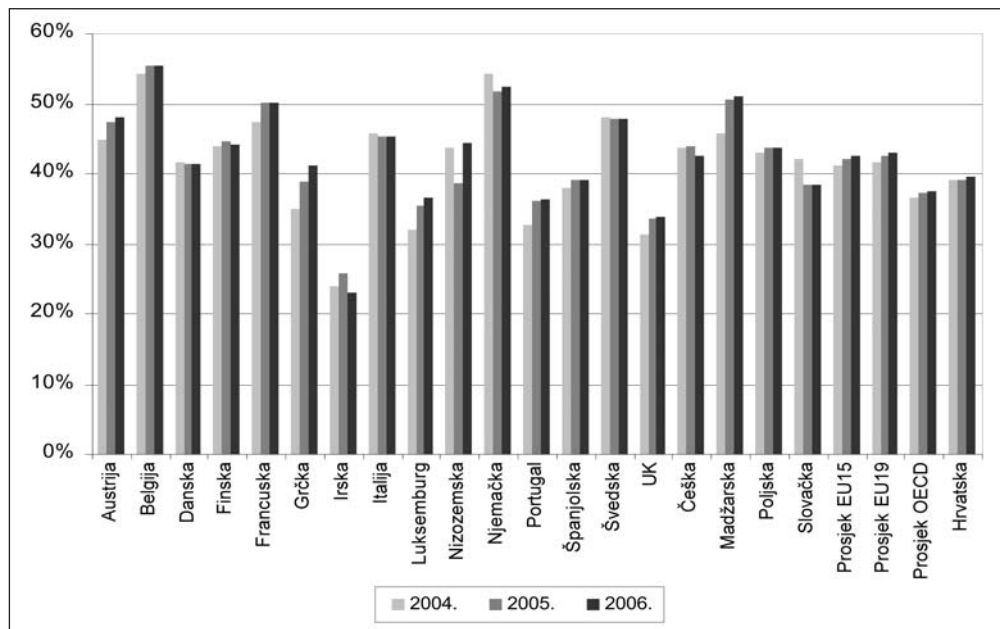

Napomena: Prosječno porezno opterećenje obveznika bez uzdržanih članova obitelji koji zarađuje prosječnu bruto plaću.

Izvor: OECD, Taxing Wages, 2005/2006; za Hrvatsku izračun autora temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku. Priopćenja Prosječne mjesečne bruto plaće, 2006.

Grafikon 2.

Porezni klin na razini prosječnog radnika, kao % ukupnog troška rada

Napomena: Prosječno porezno opterećenje obveznika bez uzdržanih članova obitelji koji zarađuje prosječnu bruto plaću.

Izvor: OECD, Taxing Wages, 2003/2004, 2004/2005, 2005/2006; za Hrvatsku izračun autora temeljem podataka Državnog zavoda za statistiku. Priopćenja Prosječne mjesečne bruto plaće, 2004.-2006.

LITERATURA

Blažić, H. (2006). *Usporedni porezni sustavi - oporezivanje dohotka i dobiti*. Rijeka: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci. Posjećeno 11.7.2007. na mrežnoj stranici: http://www.efri.hr/admin/dokumenti/H.Blazic_Usp_por_sustavi-knjiga.pdf

Državni zavod za statistiku (2004-2006). *Prosječne mjesečne bruto plaće*. Priopćenja.

Euzeby, A. (1997). Socijalna sigurnost: nužna solidarnost. *Revija za socijalnu politiku*, 4(4): 401-411.

Kesner-Škreb, M. (2004). Porez na dohodak. *Financijska teorija i praksa*, 28(1): 141-143.

Kesner-Škreb, M. (2004). Doprinosi za socijalno osiguranje. *Financijska teorija i praksa*, 27(2): 271-273.

Kordić, G. (2007). *Oporezivanje dohotka u Republici Hrvatskoj*. Skripta. Posjećeno 11. 7. 2007. na mrežnoj stranici: <http://efzg.globalnet.hr/UserDocsImages/fin/gkordic/>

G.Kordic_POREZ%20NA%20DOHODAK-kolegij%20PSRH.pdf

Odluka o proglašenju Zakona o mirovinskom osiguranju. *Narodne novine* 102/98.

OECD (2004). *Taxing wages 2002/2003*. Posjećeno 11.7.2007. na mrežnoj stranici OECD-a: <http://www.oecd.org/ctp/taxingwages>

OECD (2005). *Taxing wages 2003/2004*. Posjećeno 11.7.2007. na mrežnoj stranici OECD-a: <http://www.oecd.org/ctp/taxingwages>

OECD (2006). *Taxing wages 2004/2005*. Posjećeno 11.7.2007. na mrežnoj stranici OECD-a: <http://www.oecd.org/ctp/taxingwages>

OECD (2007). *Taxing wages 2005/2006*. Posjećeno 11.7.2007. na mrežnoj stranici OECD-a: <http://www.oecd.org/ctp/taxingwages>

Puljiz, V. (1998). Nacionalna politika zapošljavanja. *Revija za socijalnu politiku* 5(1):43-50.

Računovodstvo i financije (2006). Dodatak uz časopis br.1/2006.

Ukaz o proglašenju Zakona o fondovima u stambenom i komunalnom gospodarstvu. *Narodne novine*, 53/90.

Zakon o doprinosima za obvezna osiguranja (2004). Zagreb: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje.

Zakon o doprinosima za obvezna osiguranja. *Narodne novine*, 147/02.

Zakon o financiraju javnih potreba. *Narodne novine*, 58/90.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o financiraju vodnog gospodarstva. *Narodne novine*, 88/98.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o mirovinskom i invalidskom osiguranju. *Narodne novine*, 40/90.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dohodak. *Narodne novine*, 95/94, 106/96, 164/98, 33/00, 150/02, 163/03 i 30/04.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zapošljavanju. *Narodne novine*, 40/90.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zdravstvenoj zaštiti i zdravstvenom osiguranju. *Narodne novine*, 31/90.

Zakon o plaćanju doprinosa za doplatak za djecu. *Narodne novine*, 106/95.

Zakon o porezu na dohodak. *Narodne novine*, 109/93, 127/00 i 177/04.

Zakon o proračunu. *Narodne novine*, 92/94.

Zakon o sredstvima za doplatak za djecu. *Narodne novine*, 88/98.

Zakon o vodama. *Narodne novine*, 53/90.

Zakon o zapošljavanju. *Narodne novine*, 59/96.

Zakon o zdravstvenom osiguranju. *Narodne novine*, 75/93.

Priredila: Suzana Petrović